

5. Врахування гендерних аспектів у формуванні законодавства України: коментарі фахівців (архів 2006 року) / [Електронний ресурс] О. М. Кремльова. – Режим доступу до сайту: <http://www.minjust.gov.ua/0/7596>
6. Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / За заг.ред.: Яни Свердлов та Світлани Оксамитної // За матеріалами міжнародного наукового семінару "Жінки в політиці: міжнародний досвід для України", Київ – НаУКМА – 7 жовтня 2005 року. – К.: Атіка, 2006. – 272 с.
7. Левченко К. Б. Державне управління процесами формування гендерної політики в Україні: Теоретичні проблеми / К. Б. Левченко // Український соціум. – 2004. – № 3 (5). – С. 56-60.
8. Левченко К. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку: [Монографія] / К. Б. Левченко. – Харків: НУВС, 2001. – 360 с.
9. Методичні рекомендації щодо проведення гендерно-правової експертизи чинного законодавства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.minjust.gov.ua/0/15654>
10. Овчарова О. Г. Гендерная ассиметрия политики: к вопросу об актуальности научного исследования проблемы / О. Г. Овчарова // Правовая політика и правовая жизнь. – 2008. – № 2. – С. 37-42.
11. Словарь гендерных терминов / [ред. А. А. Денисовой]. – М.: Информация XXI век, 2002. – 256 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.owl.ru/gender/>
12. Women in national parliaments world classification / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif310110.htm>

Котова Л. В., НУ "ОЮА"

ОПОЗИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ РИСИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Статья посвящена общей характеристике оппозиционной деятельности, её понятию, функциям и перспективам. Указаны ученые, которые занимались данной проблемой. Описан опыт существования политической оппозиции в странах Запада.

The article deals with common description of opposition activity, its concept, functions and perspectives. Refer to scientists who developed this problem. Describe an experience of political opposition existence in Western countries.

Політична опозиція, чи просто – опозиція, стала невід'ємною частиною повсякденності демократичної правової держави. Вона характеризує наскільки прогресивно працює система демократичних

інститутів кожної конкретної країни та, одночасно, відображає політичну ситуацію, яка вже склалася в цій країні.

Політична опозиція створена як протидія діючій владі, яка наглядає за дотриманням нею певних заявлених програм розвитку держави. Інколи, коли позиція влади є неприпустимою, політична опозиція є тією рушійною силою, що бере під свій контроль керування державою в інтересах її громадян.

Ефективність діяльності політичної опозиції залежить не тільки від її участі під час прийняття рішень, або від дотримання конституційних прав, а також від того, чи закріплені на законодавчому рівні її правовий статус та функції.

В 1951 році М. Дюверже видає роботу "Політичні партії", яка стає однією з перших спроб теоретичного аналізу політичної опозиції. На думку автора, існування організованої опозиції – це риса притаманна демократичним політичним системам.

Однак, у західній політичній науці починається справжній розквіт вивчення явища політичної опозиції починається з 1957 р., коли була надрукована стаття Отто Кіркхеймера "Послаблення опозиції у західних демократіях" [14, с. 269]. Ця праця дала поштовх наступним дослідженням даної проблематики. Причиною написання статті стало зниження рівня опозиційності у більшості західних демократій у середині ХХ ст.

У 1966 році під редакцією Роберта Даля вийшла збірка статей "Політична опозиція у західних демократіях" [13, с. 3-8]. І саме з цього періоду починається детальне вивчення інституту політичної опозиції. Самому ж Р. Дालю належить теоретична розробка нових постулатів, які надалі розвивалися вченим у монографіях. Сьогодні без вивчення його робіт дослідження проблематики політичної опозиції, аналіз феномену опозиції є неприпустимим, адже його внесок є підґрунтям, базисом для вивчення цього явища.

Інститут політичної опозиції являє собою важливий механізм, який забезпечує основні принципи роботи органів влади, як-то: раціональність та варіативність процесу прийняття рішень, його відкритість та альтернативність. Публічність, прозорість, гнучкість політичних процесів свідчать про формування у суспільстві ефективної, дієвої політики.

Щодо питання корисна чи шкідлива опозиція, відповідь на нього напряму залежить від умов, що створює влада для опозиційної діяльності. Для демократичної правової держави більш характерною є саме конструктивна, сильна політична опозиція, що підтримує баланс у суспільстві, досягає домовленостей із керуючою владою, контролює виконання правових приписів.

Відносини влади та опозиції протягом тривалого часу мали неоднороззначний характер, адже офіційна, керуюча влада пригнічувала або взагалі заперечувала наявність будь-якої іншої політичної сили в країні, окрім своєї. Конфліктність відносин влади та опозиції, яка мала б привести до конструктивного діалогу сил, частіше приводила до переведення опозиційних груп до підпілля, яке діяло радикально, з метою повалення існуючої влади.

Сьогодні в змінених умовах політичні партії, які є необхідним елементом демократичного суспільства, стають чи не найголовнішим важелем в прийнятті рішень державного масштабу. В таких умовах діяльність опозиції, як частини існуючого механізму управління, повинна змінити напрямок свого розвитку та подолати стереотипи, які гальмують динамізм політичного процесу.

Становлення інституту політичної опозиції був досить тривалим, аж доки її не було визнано світовою політичною наукою та практикою. Виокремлюються три періоди становлення опозиції як складової політичної системи [3, с. 29]. Перший період, між античністю та Середньовіччям, характеризується філософсько-етичним осмисленням явища опозиційності. В цей же час закладаються передумови входження незгоди та протесту як політичної дії у життя суспільства.

До другого періоду, що охоплює сторічний період Нового часу, відносяться спроби раціонального, природно-правового обґрунтування супротиву владі. Філософсько-етичний, правовий та релігійний аналізи феномену опозиційності привели до утвердження й легалізації права народу на протест пригніченню з боку влади. Закінчення цього періоду характеризується формуванням такої системи, що обґрунтовує необхідність політичної опозиції як інституту стримування влади та її зловживань.

Приблизно в середині XIX ст. й до тепер розташований третій період. Під час цього часу політична опозиція проходить процес інституціоналізації у країнах Заходу. Моделі політичної опозиції починають формуватися у країнах, що рухаються до демократизації.

Політичний плюралізм, що дозволив створити чималу кількість політичних сил з різними поглядами на майбутнє країни, також створив певні непорозуміння. Політичні партії в більшості своїй виражають інтереси вузького колу суб'єктів, замість вираження інтересів більшості, які мали б загальнонаціональне значення.

В численних наукових дослідженнях демократія справедливо пов'язується із існуванням громадського суспільства [12, с. 3]. В більшості країн, в тому числі і в Україні, громадське суспільство

знаходиться в процесі формування. Його становлення активно пов'язано з різноманітними опозиційними соціальними акціями, які організують групи, що не погоджуються із курсом, який провадиться існуючою офіційною владою. Але більшість з цих груп прагне до конструктивного діалогу з владою.

У цілому ж наявність легітимного механізму приходу до влади – через вибори – диктує форми організації основних політичних сил (у політичні партії) та їх стратегію й тактику у владі та поза нею [9, с. 4]. У цьому випадку, конструктивна політична опозиція сформується у разі, якщо політичні партії не тільки будуть критикувати існуючий уряд, але й пропонувати свої перспективи розвитку та діяльності в країні.

Роль опозиції у політичній системі, як і будь-якого явища у системі, розкривається через функції, які вона може виконувати. Цими функціями є: представницька (представництво інтересів соціальних груп), інформаційна (повідомлення про зміни в настрої громадськості), вказування недоліків уряду та формування альтернатив (аналіз та альтернативність), варіативність дії та вирішення конфліктів (зняття громадського невдоволення, спроба досягнення консенсусу).

Політична опозиція призначена репрезентувати інтереси тих соціальних груп, що не були почуті урядом. Адже нездатність влада задовольняти інтереси кожного громадянина приводить к незадоволенню й необхідності створення опозиції в ролі компенсатора таких вимог.

Інформаційна функції опозиції полягає в тому, що вона виступає посередником між владою та суспільством. Основне завдання політичної опозиції в тому, щоб відомості про зміни громадської думки повинні бути надані керуючому уряду, щоб він міг змінити політичний курс, який діє, на задовольняючий більшість. З іншого боку опозиція забезпечує суспільство інформацією, на основі якої друга може брати участь у політичному процесі.

Аналіз діяльності уряду та вказування на його недоліки з політичних рішень здійснюється задля корегування політичного курсу в країні. Як тільки потреби більшості ігнорують, політична опозиція висуває альтернативні шляхи рішення. Та не лише альтернативний політичний курс має запропонувати опозиція, а й встановити альтернативні правила поведінки для майбутніх політичних діячів й підготувати альтернативних лідерів зі своїх лав. Якщо суспільне незадоволення зростає, а керуючий уряд не приймає ніяких рішень, то саме опозиція має змінити ситуацію, пропонуючи альтернативні рішення.

Вирішення конфліктів та зняття суспільного незадоволення також має бути визнано притаманною рисою явища політичної опозиції,

яка має не тільки балансувати між конфліктуючими сторонами, але й пропонувати шляхи досягнення консенсусу та стримування конфлікту.

Для конституційно-правової практики країн Заходу характерна відсутність спеціальних законів та нормативно-правових актів регламентації діяльності опозиції. Така регламентація здійснюється через регламент законодавчого органу або закони охорони та захисту прав громадян.

Політична опозиція має існувати в уряді, який її керує країною (в парламентських та парламентсько-президентських республіках) або який є законодавчим органом (в президентських республіках та монархіях). Саме від форми правління залежить роль опозиційних сил. В уряді, який керує державою, її основна функція – це контроль за діяльністю виконавчої влади [12, с. 23]. В країнах, де опозиція представлена в уряді, що сформований більшістю політичних партій, які фактично представляють одну політичну силу із головою країни, її роль – це збереження балансу та недопущення концентрації влади лише в одній політичній силі.

Політична опозиція має бути створена саме політичними партіями, тому що саме політичні партії, як політичні утворення в цілому, призначені не просто висловлювати інтереси тієї чи іншої групи, а створені задля виявлення в різноманітних групових інтересах загальнозначущого базису для обліку політичного сенсу приватних інтересів, їх переводу на загальнодержавний рівень [6, с. 17].

Формування діяльності і повноважень опозиції як певного правового суб'єкта досить рідко регулюється законодавчими актами [12, с. 5]. Наприклад, у Великій Британії існуюча Вестмінстерська модель парламентаризму встановлює наявність опозиції та багатопартійної системи [12, с. 24-25]. Повноваження та функції опозиції регулюються актами уряду.

Великобританія має найбільш інституціоналізовану модель політичної опозиції у політичній системі. Але її реальний вплив на владу досить незначний. Незважаючи на ряд повноважень, якими наділена офіційна партія опозиції, переважна більшість з них є контрольними, подання альтернативних ініціатив в сфері законотворчості обмежується внесенням поправок [13, с. 13-15]. Беручи до уваги слабкі сторони партійної та виборчої систем, дану модель опозиції можна охарактеризувати як недостатньо сильну. Головна причина досить тривалого існування цього інституту полягає в історичній традиції та лояльності політична культура.

Опозиційна діяльність має спиратися на врегульовані законодавством норми, що визначатимуть поняття, права та повноваження опозиції, її роль та головні функції. Розроблення нормативно-правової бази для ефективної та дієвої роботи політичної опозиції має стати одним із пріоритетних напрямків політичного розвитку демократичних держав на шляху створення громадянського суспільства.

Проблематика вивчення феномену опозиції полягає в тому, що явище опозиції (політичної опозиції), хоча й має довгу, ще з часів античності, історію, але не до кінця вивчене задля застосування в реаліях нової демократичної держави.

Жоден міжгруповий конфлікт, до якого відносяться зіткнення влади та опозиції, неможливий без взаємодії та комунікації сторін і що конфлікти за певних умов з'єднують, а не роз'єднують суспільство [10, с. 118].

Політична опозиція є способом протиставлення одних політичних поглядів, ідей, дій іншим політичним поглядам, ідеям, діям. [8]. Тобто, політичні сили, зазвичай організаційно оформленні, виступають проти політики (чи окремих її аспектів), що проводиться керівництвом конкретної країни, а також проти конкретних осіб у керівництві, або всередині самої політичної сили. Політична опозиція є синонімом стабільності держави, наявності балансу політичних сил; вона дозволяє приймати більш об'єктивні рішення владними органами.

Початок ХХІ сторіччя стає важливим кроком на шляху затвердження опозиції та переведення її з ролі "ворога держави" у стан конструктивного опонента владі, що актуалізувало необхідність законодавчого визначення ролі та статусу опозиції [4, с. 58].

В Україні проблема формування політичної опозиції є однією з головних на шляху подальшої демократизації політичної системи, адже сьогодні немає жодного легального визначення опозиції та опозиційної діяльності. Спроби створити закон, який би регулював її діяльність [11], були, але вони не мали успіху. В практиці, як і у суспільній свідомості, дотепер ще не існує чіткого розуміння соціальної сутності явища політичної опозиції, її призначення та функцій, її ролі та місця в політичному житті країни. Все це потребує звернення уваги до розробки цієї проблеми та її вирішення.

Література:

1. Берназюк І. М. Дослідження деяких аспектів опозиційної діяльності в представницьких органах влади // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2000. – № 9. – С. 87-93.
2. Бондар С. С. Політична опозиція: інтерпретація поняття та місця в політичному процесі // Грані. – 2007. – № 6. – С. 110-113.

3. Вінничук Н. Ю. Становлення та розвиток опозиції як політичного інституту // Політологічний вісник. Збірник наук. праць. – 2006. – Вип. 21. – С. 28-36.
4. Вінничук Н. Ю. Типологія політичної опозиції // Політичний менеджмент. – 2007. – № 3 (24). – С. 51-59.
5. Висоцький О. Ю. Демократія як інструмент легітимаційної політики // Грані. – Д., 2006. – № 4. – С. 113-117.
6. Лапаева В. В. Права и многопартийность в современной России. – М.: Норма, 1999. – С. 17-18.
7. Лебедев В. А., Киреев В. В. Конституционно-правовые аспекты взаимодействия демократического государства и политических партий // Конституционное и муниципальное право. – 2009. – № 2. – С. 2-5.
8. Опозиция политическая // http://mirslovarei.com/content_pol/OPPOZICIJA-POLITICHESKAJA-1240.html
9. Павленко Р. Опозиція: права і повноваження // Людина і політика. – 2002. – № 4. – С. 3-10.
10. Побочий І. А. Влада та опозиція: конфліктний аналіз взаємовідносин // Грані. – 2007. – № 1. – С. 115-119.
11. Проект Закону України "Про опозиційну політичну діяльність" від 16.05.2005р. № 2007-1. // http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ed_2005_05_16/JD1JR01A.html#
12. Political institutions in the United Kingdom by David Judge. – Oxford University Press, 2005. – 323p.
13. Political Oppositions in Western Democracies. /edited by Robert A. Dahl – Yale University, 1966. – 458p.
14. Politics, Law and Social Change. Selected essays of Otto Kirchheimer. / edited by Frederic S. Burin and Kurt L. Shell. – Columbia University Press. New York and London, 1969. – 483p.

Піщевська Е. В., ОНУ ім. І. І. Мечникова

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

В данной статье анализируется информационная безопасность в контексте проблем национальной безопасности. Уточняется соотношение понятий "национальная безопасность" и "информационная безопасность", рассматривается сущность информационного противоборства в современном мире.

This article analyzes the information security in the context of national security issues. We improve relations between the concepts "national security" and "information security", is considered the essence of information confrontation in the modern world.